

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLYIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM
VAZIRLIGI

JIZZAX DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI

Yasidiqilishni

RIVOJLANISH BIOLOGIVASI

FANINING O'QUV DASTURI

Bilim sohasi: 100000 – Ta'lim

Ta'lim sohasi: 110000 – Ta'lim

Ta'lim yo'nalishi: 60110900 – Biologiya

Fan/Modul kodı 1.05/RB105	O'qov yili 2022-2023	Semestr 2	Kreditlar 4
Fan/Modul kodı Majburry	Ta'lim tili O'zbek		Hafadagi dars soatları
I Rivojanish biologiyasi	Auditoriya maslahatları Ma'riza - 30 (soat)	Mustaqil ta'lim (soat) 60	Jami yuklama (soat) 120
I. Fanning nomi - Rivojanish biologiyasi funi tabahalariga organizmning asosiy tarkibiy qismi-hujayra to'g'risida har tomonlarma va chiqqur bilim berishidan iborat. Usbu fun tabahalarini prokariont va eukariont hujayralarning tuzilishi asosları, eukariont hujayra evolyutiyasi, hujayralarning tuzilishi va hujayralarni bilan tanishiradi. Bulardan tashqari Rivojanish biologiyasi eukariont hujayralarning kompартменталайза jarayotlari, kompартментларнинг yuzaga kelishi va ularning o'zaro bog'lidigi, hujayrlarning turli tumanlari, ularning tuzilishi bilan faniyoti o'resida bog'liqlig, hujayrlarning turli tuzilashishini ko'zda tutadi.			
Fanni o'qitishdan mazqad - Bu kursung asosiy mazqadi tabahalarga organizmning asosiy tarkibiy qismi-hujayra to'g'risida har tomonlarma va chiqqur bilim berishidan iborat. Usbu fun tabahalarini prokariont va eukariont hujayralarning tuzilishi asosları, eukariont hujayra evolyutiyasi, hujayralarning tuzilishi va hujayralarni bilan tanishiradi. Shunday qilib siologiya manzilki biologlar umumbiologik tayyorqarifidae asosiy peydevorlardan bori hisoblanadi.			
Fanning vazifasi - Tabahalar o'simlik hujayrasini va uning tuzilishi, hujayra sitoplazmasining tarkibi, submikroskopik tuzilishi, hujayra organelalarini, ularning tuzilishi va funktsiyalarni, kromosoma va uning hujayra bo'linishi jarayonda bosil bo'lishi yadro funktsiyasi, interfaza va isibchi bolalari, hujayrlarning oddiy va murakkab bo'lmishlari. Hujayrlarning qoya tiklanishi kabi siologiya fanning minhum qismilari bilan boshlari lizim.			
II. Asosiy nazorati qism (ma'riza maslahatları)			
II.I. Fanning tarkibiga quyidagi mavzular kirdi:			
1-Modul. Kirish. Hujayrlarning o'reganilish turri. Xujayrlarning asosiy biologik xususiyatlari			
1-mavzu. Siologiya fanga kirish. (2 soat). Siologoya materyalning elementi butigi bo'lgan hujayrlarini strukturasini, funkseyasi, ko'payishi, evolyutiyasi va kelib chiqishini o'rganadi. Hujayra taxxi. R.Gulenkasing kasifiyoti. Hujayra nazaritigining yaratilishi.			
2-mavzu. Hujayrni o'rganish usullari. (2 soat). Siologoya metodlari. Mikroskop tarlari. Hozirgi zamona siologiya funi vazifalarini.			
3-mavzu. Hujayrlarning kimyoqiy tarkibi. Anorganik moddalar. (2 soat). Hujayrlarning kimyoqiy tarkibi. Hujayrlarda uchaytdigan anorganik moddalar va ularning hujayrinda to'g'an o'mi.			
4-mavzu. Hujayrlarning organik moddalar. Nuklein kislotalari. (2 soat). Nuklein kislotalarning vazifasi			
5-mavzu. Hujayra tarkikligining elementar bielegi. (2 soat). Hujayrlarning turilishi va faoliyati. Prokariont va eukariont hujayrlar. Escherichia coli hujayrasi. Hujayta o'tchamliari.			
2-Modul. Yadro va sitoplazmasining tarkibiy qismlari			
6-mavzu. Yadro va uning komponentlari. Kromatin va uning faoliyatli. (2 soat).			

	<p>Yadro va yadrochastung tuzilishi. Fizika-kimiyavyv hoesalari. Xromosomalarining tuzilishi va faoliyati. Xromosomalarining ximiyavyv tarkibti, xromosoma modelleri va xromosomalarining spirallanishi.</p> <p>7-mavzu. Sitoplazma va uning tarkibiy qismi. (2 soat).</p> <p>Hujayralararo aloqalar. Plazmatik membrana tuzilishi. Sitoplazmaning fizik-Kimiyavyv hoesiyati.</p> <p>8-mavzu. Plastid tiplari bilan tanishish. (2 soat).</p> <p>Hujayralararo aloqalar. Plazmatik membranalarini hissasi.</p> <p>9-mavzu. Sitoplazmaning membranali organellari. (2 soat).</p> <p>Plastidin va mitokondriyalarning tuzilishi va vazifalari.</p> <p>3-modul Hujayranning vakulyar tizimi. (2 soat).</p> <p>10-mavzu. Membranaga ega bo'lmagan organellalar. (2 soat).</p> <p>Makronaychalar, kimersonalar, sektirosonalar, profilamentlar, kipyrikchalar va hivchular.</p> <p>Membranasiga organellalarning ultrastrukturasasi, kimyoysi va vazifalari.</p> <p>4-Modul. Hujayranning qayta tiklanishi. Hujayra fiziologiyasi</p> <p>11-mavzu. Hujayranning qayta tiklanishi. (2 soat).</p> <p>Mitoz, meyoz va amitoz bo'linish. Endoreproduksiya. Hujayralararo aloqalar.</p> <p>12-mavzu. Istebyarning sitologik aksari. (2 soat).</p> <p>Kariotip va xromosomalarining strukturasi o'zgarishi.</p> <p>13-mavzu. Ospil biotekni. (2 soat).</p> <p>Tirk moddalarning harakati. Ospil biosintezining bosqichlari.</p> <p>14-mavzu. O'simlik va hayvon gametalarining rivojlanishi. (2 soat).</p> <p>O'simlik va hayvon gametalarining bu biridan farqini, o'sxashashlik va farqlari spermatogenetik va ovogenez bosqichlarning bu biriga o'sxashashlik va farqlari.</p> <p>15-mavzu. Hujayra fiziologiyasi. (2 soat).</p> <p>Hujayranning yoshi, umri, shakkilanishi va hoshqa xususiyatlari.</p> <p>III. Amalijas maslah' ulotlari bo'yicha ko'rsatma va tashvishlar</p> <p>III.1. Analit mashg'ulotlari uchun quyidagi mavzular tushviya etiladi:</p> <p>1-Modul. Kirish. Hujayranning o'rjanish tarixi. Xujayranning asosiy biologik xususiyatlari.</p> <p>1-mavzu. Mikroskopining tuzilishi va ishlish principi.</p> <p>Sitologik tabdiqot usulalarning o'ziga hos tonomlari va turari (optik, electron, fazal kontrast, biolam) bilan tanishish. (2 soat).</p> <p>2-mavzu. O'simlik hujayrasining tuzilishi.</p> <p>Hujayra trikkilning elementar birligi. O'simlik hujayrassing o'ziga hos tonomlari.</p> <p>Fiodiya bargi va pyoyz po si hujayrallami kutubish.</p> <p>3-mavzu. Hayvon hujayrasining tuzilishi. (2 soat).</p> <p>Jigar hujayrasini kutubish va o'simlik hujayrasi tuzilishi bilan solishtirish.</p> <p>2-Modul. Yadro va sitoplazmaning tarkibiy qismalari.</p> <p>4-mavzu. Yadro tuzilishi va ahaniyati. (2 soat).</p> <p>Hujayra yadrosi Yadroting tarkibiy qismi, ultrastrukturasasi, kimyoysi, bo'lmayotgan hujayradagi holati. (2 soat).</p> <p>5-mavzu. Xromosomalar tuzilishi bilan tanishish. (2 soat).</p> <p>Xromosomalarining morfoloyigasi, tiplari va tuzilishi bilan tanishish.</p> <p>3-modul. Hujayranning vakulyar tizimi.</p> <p>6-mavzu. Membranali avtonom organellalar. (2 soat).</p> <p>Hujayra organoidlari bilan tanishish, tuzilishi, shakkli va bajardigan vazifalari bog'iq holda o'reganish. (2 soat).</p>
--	--

	<p>7-mavzu. Membranaga ega bo'lmagan organellalar. (2 soat).</p> <p>Hujayra membranasi, organoidlari bilan tanishish, tuzilishi, shakkli va bajaradigan vazifalariga bo'lg'iq holda o'reganish. (2 soat).</p> <p>8-mavzu. Plastid tiplari bilan tanishish. (2 soat).</p> <p>Xloreoplast, xromoplast va lejkoplast tuzilishi bilan tanishish.</p> <p>4-Modul. Hujayranning qayta tiklanishi. Hujayra fiziologiyasi</p> <p>9-mavzu. Turgor va osmos hisobasi. (2 soat).</p> <p>Hujayra suyuqligining tarkibi. Pigmentlar.</p> <p>10-mavzu. Hujayra bo'linishi. Mitoz va amitoz. (2 soat).</p> <p>Hujayra bo'linishini kuratish. Bo'linish turlarini farqlash. (2 soat).</p> <p>11-mavzu. Meyoz bo'linish. (2 soat).</p> <p>Bo'linish davrlarini o'rjanish va mitoz, amitoz bilan solishish.</p> <p>12-mavzu. Endoreproduksiya. (2 soat).</p> <p>Endoreproduksiyani o'rjanish. Endorepradiksyaning ahaniyati.</p> <p>13-mavzu. Nekroz. (2 soat).</p> <p>Nekroz hodisasini kutubish. Yang'ilinish, katahroz va nekrozi erishish.</p> <p>14-mavzu. Apoptoz. (2 soat).</p> <p>Apoptozning ahaniyati. Apoptozning sodir bo'lishi sabablar, nekroz va apoplozii solishish.</p> <p>15-mavzu. Sekret moddalarning hujayradan ajralishini o'rjanish. (2 soat).</p> <p>Moddalarni hujayradan ajralshini o'rjanish. Moddalarni ajralish nafarm farqlash.</p> <p>III. Mustaqil ta lim uchun tushviya etiladigan mavzular:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Sitologik metodlar 2. Sitologiya funning yuzaga kelish tarixi 3. Hujayra nazaryasini yaratishish tarixi 4. Hujayra ontogenetining rivojlanish bosqichlari 5. O'simlik va hayvon hujayrasining farqui va o'sxashashlik belgilari 6. Prokariont organizmlari, 7. Mikoplazmalar turini 8. Hujayrining kimyoviy tarkibi. 9. Sitoplazma va hujayrassing vakulyar tizimi 10. Endoplazmatik tarkib tuzilishi 11. Golji apparoti va lizosomalar 12. Peroksimasa, sferosoma va o'simlik hujayrasi vakuolessi 13. Membranaga ega bo'lmagan organellalar 14. Hujayra plastidlarning t'ifi, gunuhlar, ultrastrukturasvy va kimyoviy tuzilishi 15. Plastidlarda fotosintez metabolizmining amala oshishi. 16. Fotosintetik pigmentlar 17. Mitokondriyaning tuzilishi va vazifasi. 18. Hujayrassing vakulyar tizimi. Hujayrassing tasbiqi apparati. 19. Hujayra plastidlarning t'ifi, gunuhlar, ultrastrukturasvy va kimyoviy tuzilishi 20. Hujayra yadroso 21. Hujayra reproduksiyasi 22. Endoreproduksiya fizikalari 23. Xromosomalar morfoloyigasi va ularning tiplari 24. Xromosomalarining mutatsiyalarga uchrashi va uning olibdaturi 25. Xujayrassing qayta tiklanishi va unorming davomiyligi. 26. Nekroz va apoptoz xodisasi.
--	---

	<p>27. Viruslari tuzilishi.</p> <p>28. Prokariot organizmlari.</p> <p>29. Mikroplazmalar turлari</p> <p>30. Hujayratning kimyoviy tarkibi.</p>
	<p>Fani o'zlashtirish natijasida tilaba:</p> <ul style="list-style-type: none"> • hujayra xilarini, tuzilishni, bo'linish usulularni, hujayrada kechadigan biokimyoviy va fizioligik jarayonlari, xromosomalarining xillari, tuzilishi va funktsiyalarini xavven va o'simlik xispyrasining tuzilishi hamda o'zaro farqini, normal va patologik holatda hujayralariga boradigan o'zgarishlar haqidagi narsavurga va bilmaga ega bo'lishi.
4.	<ul style="list-style-type: none"> • atlas yordamida hujayra va uning organellalarini tuzilishini, xujayra bo'linishi va taraqqiyet bosqichlarini aniqlash, xuvvon hujayralarini va o'simlik xujayralarini funktsiyalarini o'reganish, laboratoriya maslah'ulotlariда ishl yuritish ko'nikmasiga ega bo'lishi; • Siologik turjiba olib borish, laboratoriya shartotiда xujayra va organoidlardan vaqinchalik va domiy mikropeparatlar izayvordan, mikroskop bilan ishlash va domiy mikropeparatlarini tanly olish hamda <i>Lekhsh malakasiga ega bo'lishi</i> kerak.
	<p>V. Ta'lim natijalari/Kasbiy kompetensiyalar</p>
5.	<ul style="list-style-type: none"> • mafruza; • keyx-sadi; • individual joyvhalari; • taqdimotlar qilish; • funibiliarda ishlash; • jamoa bo'lib ishlashi va himoya qilish.
	<p>VI. Kreditlarni olish uchun talablar.</p>
6.	<p>Fanga oid nazary va usuliy tushunchalarini to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks etura olish, o'riganligotigan jarayonlar haqidagi mustaqil mushobada yuridish, joriy bo'yicha yozma ishlis tafshishish.</p> <p>Joriy nazorat. Joriy nazorat semestr davomida seminar maslah'ulotlarga ajrinligan soatlar (jutlik) dan kelib chiqib umumiy 30 ball bilan baholanzadi.</p> <p>Jami seminar maslah'ulotlari bo'yicha o'zlashtirish natijalari 100 ballik tizimda 30 ball bilan baholanzadi.</p> <p>Oraliq nazorathar. Oraliq nazorathar semestr davomida ma'mura maslah'ulotlari o'quv sostidan kelib chiqqan holda 1 marta o'tkaziladi. Oraliq nazorat 100 ballik tizimda 20 ball bilan baholanzadi. Oraliq nazorat ishlis takbida mustaqil ta'lim topshiring'i kirdadi.</p> <p>Oraliq va joriy nazorat uchun ajratilgan halning 60% ni to'plagan talabahalaregi yakuniy nazorat topshirishiga ruxsat beriladi.</p>
	<p>Yakuniy nazorat</p> <p>Yakuniy nazorat yozma yoki test shaklidida o'tkaziladi. Talabamning yakuniy nazoratida o'zlashtirishi 100 ballik tizimda 50 ball bilan baholanzadi va yakuniy nazorat uchun ajratilgan halning 60% ni to'plagan talabahalaregi yakuniy nazorat topshirishiga ruxsat beriladi.</p>
8.	<p>Raxbarly adabiyotlar</p> <p>1. Mirziyoyev Sh. Buyuk kelajagimizni mard va olijonob xalqimiz bilan birga quramiz – Toshkent: O'zbekiston, 2017. – 488 b.</p> <p>2. Mirziyoyev Sh. M. Tanqidiy tabil, Qat'iy tarib-intizom va shaxsiy javohgarlik – bar</p>

	<p>bur raqbar faoliyatining kundalik qoldasi bo'lishi kerak. – Toshkent, O'zbekiston 2017.</p> <p>3. Mirziyoyev Sh. Milliy taraqiyot yo'limizni qo'shitay bilan davom ettirib, yangi bosqichiga ko'taramiz. Asarlari 1-jild – Toshkent: O'zbekiston, NMU, 2017. – 592 b.</p> <p>4. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning BMF. Bo'sh Assambleyasining 72-sessiyasidagi mazqi G.G. Xaq so'zi, 2017 yil 20-september. № 189 (6883).</p>
	<p>A-susli adabiyotlar</p> <p>5. Abdullaev I.A. Hujayra biologyasi VNESHTINVESTFROM Toshkenti, 2019. 216 b.</p> <p>6. Abdullaev I.A. Hujayra biologiyasi: Donsishmand ziyesi. Toshkent. 2020. 208 b.</p> <p>7. Tursunov E. "Siologiya,embriologiya va umumiy gistoligi", o'quv qo'llama. Toshkent, 2020. 214 b.</p>
	<p>Qo'shimcha adabiyotlar:</p> <p>8. Durimurodov T. Umumiy va xususiy siologiya. Turon-Lipol. Toshkent, 2015. 232 b.</p> <p>9. Xoliqpazarov B. Individual trivujenish biologiyasi Toshkent. "O'zbekiston" 2006.</p> <p>10. Toshmanov N. Kiyovlanish biologiyasi darslik. Toshkent. 2020. 208 y.</p> <p>11. To'yebiyev S., Toshmonov N., Fayzullayev S. Siologiya, embriologiya, gistoligiya o'quv qo'llama. Toshkent. 2004. 28.05.195. U-6576.</p> <p>12. To'yebiyev S., Toshmonov N.—Siologiya, embriologiya, gistoligiya darslik. Toshkent 2005. 28.05.ya73. T81. U-6588.</p>
	<p>Elektron ta'lim resurslari:</p> <p>1. www.pedagog.uz</p> <p>2. www.edu.ru</p> <p>3. http://www.zivonet.uz/</p> <p>4. http://www.google.co.uz/</p> <p>5. http://www.google.ru/</p> <p>6. https://fa.wikipedia.org/</p> <p>7. Fan dasturi JDPU ilmiy kengashini tomonidan 202_ yil «...» _____ diagi — sanli buyommonmaki bilan ma'qallangan.</p> <p>9. Fan/moddul uchun mas'ullar: Biologiya va uni o'qitish usubli kafedrasi doSENTI b.f.d. N.S. Abdullaeva, X. Berdiqulov.</p> <p>10. Taqrebatilar:</p> <p>Avvalbayev O.N. - Biologiya va uni o'qitish metodikasi kafedrasi doSENTI, biologiya fanlari bo'yicha folsafa doktori.</p> <p>Gaiubaev F.P. - Guliston davlat universiteti doSENTI, biologiya kafedrasi doSENTI, biologiya falsafa fanlari doktori (PhD).</p>